

Voorzitter Stichting Lezen & Schrijven pleit voor gezamenlijke aanpak laaggeletterdheid

Marja van Bijsterveldts passie voor taal

Ze was minister van OCW in het kabinet-Rutte I en eerder op datzelfde departement staatssecretaris. Op dit moment is ze directeur van het Ronald McDonald Kinderfonds, dat ouders de mogelijkheid geeft om in de nabijheid van hun zieke kinderen te zijn als deze in het ziekenhuis liggen. Vorig jaar volgde ze Prinses Laurentien van Oranje op als voorzitter van de Stichting Lezen & Schrijven. Een interview met haar over maatschappelijke betrokkenheid, de grote waarde van taal en de strijd tegen laaggeletterdheid.

Tekst:
Frank Stienissen

Fotografie:
Aangeleverde foto en
Shutterstock

Met welk gevoel kijkt u terug op uw ministerschap?

Het is een pittige tijd geweest, maar ik kijk er met plezier op terug. Ik heb heel veel kunnen doen en het nodige kunnen bereiken. Ik ben er trots op dat het aantal vroegtijdige schoolverlaters is gehalveerd. Als jonge mensen de school niet afmaken, ondervinden ze daar allerlei problemen van. Ze komen moeilijker aan een baan en belanden zelfs sneller in de criminaliteit. Samen met scholen en gemeenten hebben we goede resultaten geboekt. Ook heb ik sterk ingestoken op het belang van taal en heb ik de exameneisen Nederlands aangescherpt. Daar was behoorlijk wat weerstand tegen, maar achteraf blijkt dat juist meer jongeren slagen. Ze werken er harder voor, krijgen een betere basis en hebben dus weer meer kansen. En zelf vond ik ook de invoering van de maatschappelijke stage heel belangrijk. Het is weliswaar niet langer verplicht, maar voor de maatschappelijke stage is nog steeds veel draagvlak. Daarom doen gelukkig nog veel scholen het, maar nu vrijwillig. Zo'n stage heeft belangrijke toegevoegde waarde!

Voor taal geldt: use it or loose it

Hoe zag uw eigen onderwijstijd eruit?

Ik ben er een beetje dubbel in. Misschien is het wel om die reden dat ik begrip heb voor vroegtijdige schoolverlaters. Voor mij was de school niet altijd de plek waar ik me thuis voelde. Scholen mogen wat mij betreft meer inspelen op de individuele behoeften van leerlingen. Ik was onrustig, nieuwsgierig, wilde van alles, maar dat was niet altijd mogelijk. Ik herinner mij goeie, stevige leraren die heel gestructureerd lesgaven en veeleisend waren. Die haalden het beste uit je. Maar als ik terugkijk, dan denk ik toch dat er meer uitgehaald had kunnen worden. Maar goed, it takes two to tango, als leerling heb je zelf ook een verantwoordelijkheid.

Krijgen scholen voldoende ruimte om die individuele behoeften in te vullen?

In Nederland hebben scholen echter heel veel vrijheid. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld in Frankrijk, waar het proces veel meer van hogerhand bepaald wordt. In principe is het als volgt: het wat is bekend, je spreekt immers met elkaar bepaalde einddoelen af, maar het hoe is toch grotendeels aan de scholen. De wijze waarop onderwijs gegeven wordt, laten we, zeker als de resultaten op de school goed zijn, aan de professionals op scholen over.

Benutten scholen die ruimte voldoende?

De ene school wat meer dan de andere. Ik vind het prachtig als een docent creatief omgaat met de stof. Een methode volgen is niet verkeerd, maar spelen met een methode, met moderne middelen en zelf oefeningen bedenken, sluit wellicht nog meer aan bij de leerlingen die je in de klas hebt. Wat boeit hen? Hoe kun je ze aan je binden?

Is uw liefde voor taal de reden geweest dat u Prinses Laurentien bent opgevolgd als voorzitter van Stichting Lezen & Schrijven?

Taal is zo iets moois! Taal maakt je wijzer. Door elke dag de krant te lezen, gaat er een wereld voor je open. Toen ik staatssecretaris werd, werd ik ook verantwoordelijk voor laaggeletterdheid en schrok ik me rot over het aantal mensen dat onvoldoende kan lezen en schrijven. 1,3 miljoen mensen tussen de 15 en 65 jaar behoren tot deze categorie. En dan heb ik het nog niet over de mensen die ouder zijn. Deze mensen worden enorm belemmerd. Zij hebben grote moeite met het lezen van bijsluiters van medicijnen, ondertitels en vertrekborden in het ov. Maar ook met het invullen van een sollicitatieformulier of een sms-bericht. Taal is een harde randvoorwaarde om verder te komen in de maatschappij.

Hoe komt het dat er zoveel mensen zijn die niet kunnen lezen en schrijven?

Er is nog te weinig besef hoe essentieel taal is. Dat kun je onder andere afleiden uit de felle discussies over de invoering van de taaltoets. In het middelbaar beroeps-onderwijs leiden we jonge mensen op voor een vak, maar dat betekent niet dat je de aandacht voor taal mag verwaarlozen. Je wilt ook dat deze jonge mensen volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Het besef van het belang van taal moet gewoon scherper worden. Vijftien procent van de jongeren verlaat het onderwijs met niveau 1f of lager. Voor taal geldt: use it or loose it. Uit een taalscan onder vroegtijdige schoolverlaters in Rotterdam blijkt veertig procent laaggeletterd te zijn. Ze kunnen nauwelijks een brief schrijven, dus hebben ze moeite met solliciteren en de vereisten van een baan en komen ze niet verder. Maar als we er voldoende aandacht aan schenken en we brengen ze in contact met goede taaldocenten, dan blijken ze vaak wel in relatief korte tijd taalvaardig te kunnen worden. We moeten het gewoon niet te snel opgeven. Ook moeten we de mensen die al uitgestroomd zijn weer in beeld krijgen.

Accountant PWC heeft berekend dat laaggeletterdheid de maatschappij per jaar 556 miljoen euro kost. Inspanningen en bijkomende kosten om laaggeletterdheid te verminderen verdienen zichzelf dus snel terug. Wordt er voldoende aan gedaan om laaggeletterdheid te verminderen?

Nee, zeker niet, al ik ben blij met de eerste stap die nu gezet is. Er is het afgelopen jaar een taalbrief Tel mee met taal uitgekomen. Daar hebben verschillende ministeries aan meegewerkt. De komende jaren gaan we zo'n vijftigduizend mensen scholen. Daarmee zijn we er overigens niet, want de instroom is groter dan de uitstroom. Dus het is niet meer dan het remmen van de groei. We zullen er dus nog een flinke schep bovenop moeten doen.

*Marja van Bijsterveldts:
'Taal is een essentiële
voorwaarde om jezelf
te ontplooien.'*

‘Er wordt vaak geklaagd over allerlei regeltjes en de bijbehorende administratieve rompslomp. En uiteraard moeten we daar scherp op zijn en waar mogelijk moeten we het beter aanpakken.’

Hoe belangrijk is het om laaggeletterdheid terug te dringen?

Heel belangrijk, voor de samenleving maar ook voor mensen individueel. Laaggeletterden zijn vaak ongelukkiger. Ze hebben vaak het gevoel dat ze talenten hebben die ze niet kunnen ontplooiën. Ze zijn bang om naar voren te stappen, want dan komt uit dat ze niet kunnen lezen en schrijven. Na eten, drinken en een dak boven je hoofd is taal een primaire voorwaarde om jezelf te ontplooiën. Ook voelen laaggeletterden zich vaak onveilig en veroorzaken ze onveilige situaties voor zichzelf en anderen, omdat ze bepaalde veiligheidsvoorschriften niet kunnen lezen. Anderzijds kost het de samenleving ook heel veel geld, omdat laaggeletterden vaak ook minder productief zijn. Ik ken iemand die talent voor leidinggeven had, maar telkens als de mogelijkheid zich voordeed, dook hij ervoor weg en ging hij horizontaal over naar een andere functie waar hij niet hoefde te lezen en schrijven. Gelukkig heeft hij inmiddels cursussen gevolgd en kan hij verder in zijn werk en leven. Mensen die moeite hebben met lezen of schrijven blijken ook vaker problemen te hebben met hun gezondheid. Dat kost de samenleving ook weer veel. Kortom, investeringen in taal verdienen zichzelf snel terug.

Is het takenpakket van de stichting in de loop der jaren veranderd?

De stichting is twaalf jaar geleden begonnen met het agenderen van het probleem. Het probleem van laaggeletterdheid kreeg toen nog heel weinig aandacht. Nu wordt het probleem gelukkig wel breed onderkend en blijven we ervoor pleiten dat het hoog op de politieke agenda blijft staan. Daarnaast nemen we nu intensief deel aan diverse taalprojecten, waaronder het project *Taal voor het leven*. In zes arbeidsmarktregio's, veelal grote steden, hebben we scholen, gemeenten, bibliotheken, buurthuizen en heel veel vrijwilligers samengebracht om laaggeletterden laagdrempelig en in hun eigen omgeving te helpen. Door diverse krachten uit de samenleving te bundelen, bereiken we met minder geld veel meer.

U bent nu directeur/bestuurder van het Ronald McDonald Kinderfonds. Bevalt dat?

Heel goed zelfs. Het is een prachtige organisatie die in alle bescheidenheid heel veel betekent voor de ouders van zieke kinderen en de kinderen zelf. Ook in deze organisatie bundelen professionals en heel veel vrijwilligers de krachten voor het goede doel en daarmee kun je bergen verzetten!

Mist u de politiek niet?

Soms wel, vooral de debatten en de vele mooie onderwerpen waarin ik me mocht verdiepen en waar ik besluiten over mocht nemen.